

Publikáciu *Provincial Theater and Its Opera: German Opera Scene in Olomouc, 1770 – 1920* hodnotíme ako veľmi prínosnú. Jej text je výsledkom rozsiahleho pramenného výskumu, pričom doplnenie nevyhnutných príloh ako je zoznam prameňov, dobovej a súčasnej odbornej literatúry, zvyšuje jej prínos pre súčasných operných historikov a teatrologov. Zvolená anglická jazyková mutácia publikácii zabezpečí rozšírenie poznatkov o nemeckej opere v Olomouci do zahraničia a technické riešenie príloh na priloženom CD-Rom

uľahčí čitateľom oboznámenie sa s výsledkami zostavenia databázy hracieho plánu operných predstavení v nemeckom jazyku. V súčasnosti sa pripravuje vydanie publikácie v nemeckom jazyku, vydavateľom bude nemecký Sudeten-deutsches Musikinstitut v Regensburgu. Autori Jiří Kopecký a Lenka Krupková tak budú mať príležitosť prezentovať výsledky svojho výskumu aj v odborných kruhoch nemeckej muzikológie a teatrologie.

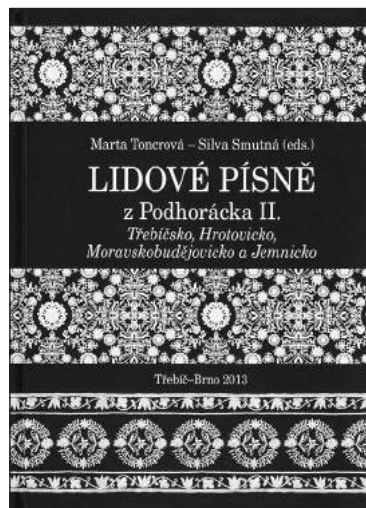
Jana Laslavíková

Marta Toncrová – Silva Smutná (eds.): Lidové písně z Podhorácka II. Třebíčsko, Hrotovicko, Moravskobudějovicko a Jemnicko

Třebíč; Brno : Muzeum Vysočiny Třebíč; Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha – pracoviště Brno, 2013, 512 strán. ISBN 978-80-86894-25-6

Publikácia *Lidové písně z Podhorácka II* je ďalším pokračovaním pramennej edície v podobe trojdielnej objemnej piesňovej zbierky z Podhorácka od editoriek Marty Toncrovej a Silvie Smutnej. Je výsledkom spolupráce dvoch inštitúcií – Muzea Vysočiny v Třebíči a Etnologického ústavu Akademie věd České republiky v Prahe – pracoviště Brno.

Druhý diel tejto piesňovej zbierky prináša piesňový repertoár z juhozápadného Podhorácka – mikroregiónu, ktorý v úvodnej štúdii konkretizuje M. Toncrová ako okolie miest Třebíč, Hrotovice, Moravské Budějovice a Jemnice. Na rozdiel od prvého zväzku sú k jednotlivým rukopisným zápisom piesní pripojené aj odkazy na varianty vo vybraných tlačенých zbierkach (napr. zbierky Františka Bartoša, Vratislava Bělíka, Františka Sušila, Olgy Hrabalovej, Janka Blahu a ď.). Okrem rukopisných zápisov sú do tohto dielu vradené aj vybrané publikované piesne, zväčša z obdobia začiatku druhej polovice 20. storočia. Hlavným cieľom edície je opätovné navrátenie piesní do oblastí, v ktorých sa pôvodne spievali, a znovuoživenie miestnych folklórnych tradícií.

Spolu je v tejto piesňovej zbierke zachytených 284 piesní zo 45 lokalít. Piesne sú rozdelené do ôsmich žánrových okruhov. Dokopy tu môžeme nájsť piesňové zápisy od 37 zberateľov. Piesňové zápisy boli vybrané prevažne z rukopisných fondov Etnologického ústavu AV ČR v Prahe – pracoviště Brno a pochádzajú zo zberov zväčša z prvej polovice 20. storočia. Tento materiál je doplnený

o zápisy zo zbierok Muzea Vysočiny v Třebíči a zo súčasných terénnych výskumov. Piesne vybrané z publikovaných zbierok pochádzajú najmä zo zápisov Františka Sušila (*Moravské národní písně s nápěvy do textu vřadenými*, 1859 – 1860), v menšom počte od Bohuslava Pernicu (*Rok na moravském Horácku a Podhorácku*, 1954) a Vratislava Bělíka (*Horácká chasa*, 1965; *Horácký zpěvník*, 1954).

Čo sa týka zberateľov, najviac sa o región južného Podhorácka zaujímali Františka Kyselková a Vratislav Bělík, obaja pochádzajúci zo západnej Moravy. Sústreďovali sa najmä na zhromažďovanie piesní z dovtedy nezmapovaných oblastí. V spolupráci s Leošom Janáčkom sa Františka Kyselkovej (1865 – 1951) za obdobie vyše šesťdesiat rokov podarilo zozbierať 4 892 piesní z Moravy, Sliezska, Čiech aj Slovenska. Väčšina piesní zozbieraných F. Kyselkovou však na tlačennú podobu ešte len čaká.

Ako ďalšieho významného zberateľa z tejto oblasti spomína editorka Vratislava Bělíka (1900 – 1988), ktorý vo funkcii učiteľa prichádzal do kontaktu s ľudovou tradíciou od detstva. Nakoľko jeho práca sa zameriavala skôr na zber etnografických dát, dôležité sú jeho záznamy niektorých lokálnych podôb obyčají na Podhorácku (ďakovné piesne pri páračkách, alebo tzv. *bránařské* piesne ako súčasť svadobných zvykov). Opisy jednotlivých obyčají dopĺňajú celkový charakter Bělíkových piesňových zápisov, pri ktorých mu pomáhal so zápisom nápevov kolega-učiteľ Jan Frank z Mikulova. Vo väčšom počte sú zastúpené v tejto zbierke aj zápisy piesní od zberateľa Alberta Peka (1893 – 1972), hudobného pedagóga a upravovateľa ľudových piesní.

Zámerom prípravy tejto edície bolo zachovať rukopisné zápisy čo najviac v podobe originálu, s minimálnymi úpravami textov, čím sa zbierka radí nielen k hodnotným pramenno-kritickým prácam, ale je tiež dôležitým zdrojom piesňového repertoáru pre miestne folklórne skupiny, školy, kultúrne inštitúcie a jednotlivcov. Vedecký charakter publikácie zdôrazňujú aj odborné texty v úvode, zamerané na históriu dokumentácie ľudovej piesne v danej oblasti, hudobnosťlo- vú a žánrovú charakteristiku piesňových zápi-

sov, doplnené o precízne spracované registre (spevákov, lokalít, textových incipitov piesní).

Okrem štandardnej žánrovej klasifikácie piesní (ľúbostné, regrútske, žartovné, zvykoslovné a obradové, remeselnícke piesne) pridávajú editorky aj piesne duchovné a piesne epické (balady), ktoré tvoria v súčasnosti už v podstate zabudnutý repertoár v tomto regióne. V spojitosti s obradovými piesňami upozorňuje M. Toncrová aj na zvyk *královniček* – obchôdzky dievčat na Svätodušnú nedeľu a s tým spojená *jízda králů* (typická pre Vlčnov na Slovácku), ktorá sa zachovala aj na Podhorácku v lokalite Lhánice na Náměšťsku (dozvedáme sa o nej v zápisoch V. Bělíka z roku 1940). V stati o koledách a vianočných piesňach z Třebíča editorka poukazuje na spojitost ľudových a umelých kolied, špecifických dlhšími textami. V neposlednom rade upozorňuje aj na piesne kramárske, ktoré v ľudovom speve tvorili nedeliteľnú a dôležitú súčasť spevného repertoáru Třebíčska, Hrotovicka, Moravskobudějovicka a Jemnicka.

Príspevok Evy Tomášovej nadväzuje na etnografické aspekty v štúdiu M. Toncrovej a podrobnejšie rozoberá problematiku vymedzenia juhozápadného Podhorácka, existenciu miestnych kapiel (prevažne dychových) a ich vplyv na spevnosť jednotlivých skúmaných oblastí najmä v prvej polovici 20. storočia (kapely v obciach Police, Jaroměřice nad Rokytinou, Jemnice). V súvislosti s kapelami upozorňuje E. Tomášová hlavne na zvykoslovie počas fašiangov, charakteristické najmä pre oblasť južného Podhorácka (pochovávanie basy alebo tzv. *porázení masopustní kobyly* – zvyk typický pre Moravskobudějovicko). S týmto obdobím korešponduje následný pôst a s ním spojené piesňové zápisy a zvyky na začiatku Veľkej noci – vynášanie *smrtnošiek* na konci zimy a symbolika jari (charakteristické najmä pre región Dědice a Bářovice). S veľkonočným týždňom je spojená obyčaj *hrkání (vrkání)*, zviazaná s deklamovaním veršov (typické pre lokalitu Jemnicko). V súvislosti s týmito zvykmi autorka poukazuje aj na piesne púťové (náboženské) a hodové, aby ukončila opis zvykoslovných obyčají v tejto oblasti vianočným obdobím, koledami a zvykmi na sviatok Troch kráľov.

Pre túto oblasť je tiež špecifickým fenoménom *třebíčské betlemářství*, charakteristické papierovým maľovaným betlehemom. Skoro všetky spomínané zvyky sú aj dnes súčasťou života miestnych obyvateľov a prešli aj do repertoáru folklórnych súborov.

Najdôležitejšiu časť publikácie tvoria zápisy piesní, rozdelené podľa jednotlivých žánrov: piesne ľúbostné, vojenské a regrútske, žartovné a pijanské, k výročným zvykom, k životným obyčajám, piesne o remeslách, epické a duchovné piesne. Pri jednotlivých piesňach sú kompletne uvedené pasportizačné údaje (meno zberateľa, speváka a rok zápisu; rovnako je uvedený aj zdroj piesne). Pri niektorých piesňach sa nachádzajú odkazy na varianty v tlačенých zbierkach. Základné radenie piesní je abecedné s poradovým číslom, čomu zodpovedá aj základný register piesní. K nemu sa

pripája nemenej dôležitý register spevákov a zberateľov. Z tohto dôvodu je publikácia veľmi prehľadná, s podrobne spracovaným obsahom a užívateľ sa v nej môže ľahko orientovať. Obrazová príloha vizuálne túto piesňovú zbierku dotvára: zachytáva miestne kroje, udalosti a aj portréty niektorých významnejších zberateľov a spevákov.

Publikácia je preto svojim originálnym prístupom k problematike (zápis a porovnanie piesní aj s tlačенými zbierkami, odborné štúdie, precízne spracovanie údajov do registrov) prínosná nielen pre odbornú verejnosť, ale aj pre širokú oblasť záujemcov z folklórnych súborov. Svojou snahou o zachovanie či znovuoživenie folklórneho povedomia obyvateľov uvedeného regiónu naplňa zámer editoriek v plnej miere.

Miriam Timková